

Kleine monumenten (20)

Blok afdakswoningen uit de 19e eeuw voor slopershamer behoed

Leo Nijkamp

Sumatrastraat 61 - 71

foto Leo Metternich

Als je buiten Twente het woord afdakswoningen laat vallen, weet niemand waar je het over hebt. De benaming slaat op het uiterlijk. Het dak loopt aan de achterkant aanzienlijk lager naar beneden dan aan de voorkant. Dit type volkswoning, met een open zolder zonder brandmuren over het hele blok, stamt uit de begintijd van de textielindustrie. Vele van deze sombere rijtjes huizen hebben hun leven tot ver na de Tweede Wereldoorlog weten te rekken. De ontwikkeling van huisnijverheid tot fabrieksproductie zette in de tweede helft van de 19e eeuw in. Het leidde tot het einde van het spinnen en weven als bijverdienste op de niet renderende agrarische bedrijven. Duizenden boeren kwamen in de fabrieken terecht en verdienden daar ook slecht, zodat zij genoodzaakt waren de landbouw nu als nevenberoep te blijven uitoefenen. Wie voor het op en neer lopen naar de fabriek te ver weg woonde, probeerde nabij de werkplek woonruimte te vinden. Maar deze was door de snelle bevolkingsgroei nog nauwelijks te verkrijgen. Vaak moest met het wonen in stallen, schuren, kippenhokken en dergelijke genoegen worden genomen. De bouw van afdakswoningen bood uitkomst. Volgens de socioloog dr. A. Blonk in zijn boek *Fabrieken en mensen* (1929) werden zij destijds als behoorlijke arbeiderswoningen beschouwd. De werkgevers lieten ze dicht bij hun bedrijven bouwen. Meestal in rijtjes van zes of meer met de voorgevel pal aan de straat en soms met een brood- of kruidenierswinkeltje aan het eind. De bezoeker stond na opening van de voordeur meteen in de kamer, die door bedsteden en een aardappelkelder van de kleine keuken daarachter was gescheiden. Volgens Blonk is toen het gezegde '*Kiek ter nog es wier achter hen*' ontstaan. Aan het binnenplaatsje achter het huis bevond zich een schuur en 't huuske (privaat) en vervolgens een moestuin. De eerste bewoners waren boeren uit deze streek. Later kwamen de importgezinnen uit plattelandsgebieden elders in het land. Tenslotte werden zij bewoond door gezinnen die met het venten langs de weg hun brood probeerden te verdienen. In de tijd van de welvaart zijn de vaak tot krotten vervallen huizen verdwenen. Een enkel complex is grondig gerestaureerd, zoals dat aan de Sumatrastraat 61 - 71 uit 1888 op de foto. Het is op de monumentenlijst van de gemeente geplaatst.